

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN CEP TELEFONU SATIN ALMA VE KULLANIMINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER: SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ İLE TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTELERİNDE BİR UYGULAMA

Mustafa GÜLMEZ*

ÖZET

Ülkemizde ve dünyada cep telefonu kullananların sayısı giderek artmaktadır. Bu araştırmada demografik özellikler ile cep telefonu satın alma ve kullanma arasındaki ilişkiler Ki-Kare testiyle analiz edilmiştir. Ayrıca, Sivas ve Tokat illerinde öğrenim gören öğrenciler arasında cep telefonu kullanımına ilişkin farklılıkların olup olmadığını tespit etmek amacıyla t testi uygulanmıştır. Ayrıca, faturalı ve faturasız cep telefonu kullanan öğrenciler birbirinden ayıran unsurlar ayırma analizi ile tespit edilmiştir. Verilerin toplanmasında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cep telefonu, GSM şebekeleri, cep telefonu markaları, üniversite öğrencileri, tüketici davranışları

GİRİŞ

XIX. yüzyılda ortaya çıkan, ancak geçirdiği hızlı evrim sayesinde hâlâ yaygın bir şekilde kullanılan telefon, iletişim sektörünün en önemli araçlarından biri haline gelmiştir. Teknolojinin hızlı gelişmesine paralel olarak, iletişim sektörü bu gelişmeye ayak uydurmuş; özellikle mobil iletişim sektörü ya da GSM (Global System for Mobile Communication) cep telefonu sektöründeki hızlı gelişme, sektörde faaliyet gösteren şirketlerin çoğalmasına neden olmuştur.

Türkiye'deki GSM sektöründeki büyümeyle birlikte şirketler arasındaki rekabet de hızla artmaya başlamıştır. GSM sektöründe faaliyet gösteren cep telefonu üreticileri ve şebeke işletmeleri hedef kitle olarak gençleri; özellikle de teknolojik gelişmeleri yakından takip eden, mobil iletişime hızlı ayak uyduran üniversite gençliğini seçmişlerdir.

Bu çalışmanın amacı, Üniversite öğrencilerinin cep telefonu kullanma ve satın alma davranışlarını etkileyen unsurları tespit etmek, saha çalışması yapılan üniversitelerdeki öğrencilerin cep telefonu kullanma oranlarını ve cep telefonu kullanımına ilişkin etkenleri ortaya çıkarmak; cep telefonu kullanmayan öğrencilere ise bunun sebeplerini sormaktır. Ayrıca, öğrencilerin cinsiyetleri,

---

* Yrd. Doç., Cumhuriyet Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü.

okudukları öğretim türleri ile cep telefonu kullanma arasında bir ilişki olup olmadığını hipotezlerle test etmektir.

Bununla beraber, bu araştırmayla cep telefonu cihazlarının markaları ve bu markaların seçilme nedenleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, üniversite öğrencilerinin hangi GSM şebekesini ve bu GSM şebekelerini niçin seçtikleri bu çalışmanın hedeflerini oluşturmaktadır.

Bu hedeflere ulaşabilmek amacıyla iki ayrı şehirdeki (Sivas-Tokat) üniversite öğrencileriyle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerden elde edilen veriler SPSS paket programı sayesinde istatistikî anlamda yorumlanmış ve sonuçlar bu araştırmada sunulmuştur. Bu çalışma iki şehirdeki -Sivas Cumhuriyet Üniversitesi ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'ndeki- öğrencilerle sınırlı tutulmuştur.

I. LİTERATÜR TARAMASI

Dünyada ve ülkemizde cep telefonu kullanımına ilişkin çok fazla araştırma yapılmamıştır. The Economist Dergisi'nde yayımlanan bir araştırmaya göre dünyada cep telefonu sahipliği açısından Finlandiya ilk sırada yer almaktadır. Finlandiya'da cep telefonu sahipliği %57'dir (Sabah Gazetesi, 19.09.1999:6).

Cep telefonu kullanıcılarının sayısı 2000 yılından bu zamana kadar iki katına ulaşmıştır. Uluslararası Telekomünikasyon Birliği'nin (ITU) açıklamalarına göre tüm dünyadaki cep telefonu kullanıcılarının sayısı 1,5 milyara ulaşmıştır. Cep telefonu konusunda en büyük kullanıcı artışı Çin, Hindistan ve Rusya'da görülmektedir. Temmuz ayında sadece Çin'de 310 milyon kullanıcı varken Hindistan'da 44,5 milyon ve Rusya'da ise 60 milyon cep telefonu kullanıcısı olduğu belirlenmiştir (Telekom Türkiye: 2004). Cep telefonu sahipliği konusunda diğer dünya ülkelerine bakıldığında ise Jamaika'da 1 milyon, Pakistan'da 7 milyon cep telefonu kullanıcısı vardır. Singapur'da ise nüfusun %91'i cep telefonu kullanmakta ya da başka bir deyişle sadece 385 bin kişi cep telefonu kullanmamaktadır. (Telekom Türkiye: 2004). Dünyadaki toplam GSM abone sayısının 2005'te 1.880 milyona; 2008 yılında ise 2.266 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir. (www.gsmworld.com/news/statistics/index/23.06.2004).

Liverpool Üniversitesi Psikoloji bölümü öğretim üyelerinden Dunbar ve Lycett'in gözleme dayalı olarak yaptığı bir çalışmada cep telefonu kullanımının kadın ve erkek tarafından farklı algılandığını ortaya koymuştur. Şöyle ki, kadınlar cep telefonunu sadece bir iletişim aracı olarak görürken, erkekler bunu bir statü, reklâm ve gösteriş aracı olarak görmektedir (Parlar, 2001:5). Siemens Mobile Strateji ve Pazarlama Başkan yardımcısı Jens Thomas Petrella da cep telefonlarının son yıllarda sadece bir iletişim aracı olmaktan çıkıp, aynı zamanda aksesuar olarak kullanılmaya başladığına dikkat çekmiştir (Süzer, 2004: 21).

Fiyatlarının aşırı yüksek olması nedeniyle sadece gelir grubu yüksek kesim tarafından kullanılan cep telefonları zaman geçtikçe ucuzlaması nedeniyle pek çok

kişi tarafından kullanılır hale gelmiştir. Türkiye'deki ilk GSM* (Terplan and Morreale 2000) firması olan Turkcell 1994 yılından itibaren inanılmaz bir gelişme göstermiş; Telsim, Aria ve Aycell firmaları onu izlemiştir.

Tablo 1'de de görüleceği üzere, GSM abone sayısı ülkemizde hızlı bir artış göstermiş ve 1996 yılındaki 690 bin abone sayısı 8 yıl gibi bir sürede yaklaşık 40 kat artarak 28 milyona yaklaşmıştır.

Tablo 1: Yıllar İtibariyle Türkiye'deki GSM Abone Sayıları

Yıllar	GSM Abone Sayısı
1996	692.779
1997	1.481.323
1998	3.360.000
1999	7.560.000
2000	14.970.000
2001	18.828.598
2002	23.323.113
2003	27.887.535

Kaynak: Telekomünikasyon Kurumu 2003 faaliyet raporu, s: 21-22.

Türkiye'de Turkcell, Telsim, Aria ve Aycell'in hizmet verdiği GSM'deki toplam abone sayısı 2002 sonu itibariyle 23 milyon 323 bin 118 adede yükselmiştir (<http://www.nethaber.com/haber/haberler/04.05.2004>).

Mart 2004 itibariyle Türkiye'de faaliyet gösteren GSM firmalarının web sayfalarından elde edilen bilgilere göre toplam abone sayısının yaklaşık 30 milyon civarında olduğu söylenmektedir (Turkcell: 19 Milyon-Telsim: 6,5 milyon-Aria+Aycell: 4,5 milyon).

Türkiye'de kentli hanelerde yaşayan yüksekokul ve üstü eğitim grubuna giren hanelerin %76,7'sinde cep telefonu varken diplomasız hanelerdeki cep telefonu sahipliği %22,5 olarak ortaya çıkmıştır (Tübitak Bilten 2000).

AC Nielsen tarafından gerçekleştirilen ve 1106 kişiye yönelik yapılan "Gençlik Profili 2002" adlı araştırmada ise kentsel Türkiye'de her 10 gencin 6'sında cep telefonu bulunmaktadır. Orta ve üstü sosyo-ekonomik statü sahibi hanelerde, 19-22 yaş grubunda cep telefonu sahipliği yükselmekte, gençler özgürlük özlemlerini şimdilik internet ve cep telefonu ile gidermektedir (Büyük, 2003:67).

Üniversite öğrencilerinin sosyo-ekonomik ve demografik faktörlerinin cep telefonu sahipliği ihtimali üzerindeki etkilerini Logit modeli kapsamında incelenmiş, 461 öğrenciye yönelik yapılan araştırmada öğrencilerin %75'inin cep telefonu olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, öğrencilerin bazı demografik özellikleriyle cep telefonu sahipliği arasında ilişki incelenmiş ve öğrencilerin ailelerinin geliri, cinsiyeti, not ortalaması, ailesinin ikamet ettiği şehrin üniversiteye

* GSM kısaltması aynı teknolojiyi isimlendirmede kullanılan Group Special Mobile kelimeleri için de kullanılmaktadır.

uzaklığı ve kredi kartının olup olmaması ile üniversite öğrencilerinin cep telefonuna sahip olup olmamasında bir takım ilişkiler saptanmıştır. Ayrıca, ülkemizde üniversite öğrencilerinin cep telefonunu genellikle gösteriş, moda ve hava atmak (caka satmak) amacıyla taşıdıkları, araştırmanın bir başka önemli sonucudur (Keskin ve Yamak, 2001: 28).

Son iki yıldaki yapılan araştırmalara göre dünyada cep telefonu markası konusunda Finlandiya markası Nokia, birinci sırada yer alırken; 2003 yılı itibarıyla Siemens ikinci, Motorola üçüncü, Samsung dördüncü ve Sony-Ericsson markası ise beşinci olmuştur (Datamonitor, 2003: 12). Cep telefonu kullanan 400 kişiye yönelik yapılan başka bir araştırmada ise tüketicilerin sahip oldukları gelir ile cep telefonu markası ve modeli arasında ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Nokia marka cep telefonunun en fazla tercih edilen cep telefonu markası olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Topçu, 2001:152). Büyük bir çoğunluğunu üniversite eğitimi almış 150 cep telefonu kullanıcısına yönelik yapılan bir çalışmada da ankete katılanların yarıya yakın bir kısmı cep telefonu markası olarak Nokia markasını kullandıklarını ifade etmiştir. Cep telefonunda marka seçimini etkileyen faktörlere yönelik unsurların ise sırasıyla; bilinen bir marka olması, dayanıklı olması ve fiyatının uygun olması çıkmıştır (Çoroğlu, 2001:141).

Cep telefonu satın alacakların tercihlerine yönelik yapılan bir çalışmada, arkadaşlarından etkilenenlerin oranının %47 olduğu tespit edilmiştir. TV reklamlarından etkilenerek cep telefonu satın alanların oranı ise %10 çıkmıştır. Yine aynı araştırmaya göre üniversite eğitimi almış olanların cep telefonu seçiminde rasyonel güdüleriyle hareket ederek, boyutlarının ve fonksiyonel olmasının önemli olduğu tespit edilmiştir (Çoroğlu, 1998:97).

Cep telefonu satın almada etkili olan kaynakların aile ve arkadaş çevresi (%54) olduğunun ortaya konulduğu bir tezde ise cep telefonuna yönelik reklâm mecrasında en çok TV reklamlarının izlendiğini bu reklâm aracını sırasıyla, gazete, açık hava ve dergi reklamlarının olduğu tespit edilmiştir. Buna karşılık, aynı araştırmada cep telefonlarını değiştirmede reklamların etkisinin az olduğu (%20) sonucuna da ulaşılmıştır (Çoroğlu, 2001:142).

312 kişiye yönelik yapılan başka bir çalışmada GSM kullanıcılarının GSM operatörü seçiminde önem verdikleri kriterlerin sırasıyla; faturalama hizmetlerinin doğruluğu, kapsama alanının genişliği, şebeke kalitesi ve konuşma ücretleri olduğu ortaya konmuştur (Nâsır, 2003: 227).

Fransa'da 256 kişiye yönelik bir araştırmada ise cep telefonu satın almada ve değiştirmede etkili olan unsurların sırasıyla fiyat, kalite düzeyi, kullanım kolaylığı ve fonksiyonellik olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (Lee, 1999: 280). Konya'da 18 yaş ve üstü 630 kişiye yönelik yapılan bir araştırmada cep telefonu seçiminde; gelir, daha önceden kullanma ve marka gibi unsurların önemli olduğu ortaya çıkmış; statü, kolaylık, güvenlik ve sosyallik gibi saiklerden, statü ve kolaylık güdüsünün cep telefonu satın alınmasında olumsuz; sosyallik ve güvenlik güdüsünün ise olumlu etkisi olduğu ortaya konmuştur (Özcan, 2003:251).

GSM kullanıcılarının başka bir GSM operatörüne kaymasına neden olacak faktörler sırasıyla; fiyat, temel hizmetler ve değer katan hizmetler olarak çıkmıştır (Nâsır, 2003: 227).

II. ARAŞTIRMA KONUSU/PROBLEMİ

Bu araştırmayla;

- Üniversite öğrencilerinin cep telefonu kullanma ve kullanmama nedenleri nelerdir?
- Cep telefonu cihazlarının seçiminde hangi markaları kullanıyorlar ve bu markaları seçme nedenleri nelerdir?
- Öğrenciler hangi GSM şebekesini kullanıyorlar?
- Öğrencilerin bazı demografik özellikleri ile cep telefonu kullanma arasında bir ilişki var mıdır?

gibi bir takım sorulara cevap aranacaktır.

III. ARAŞTIRMANIN AMACI, KAPSAMI VE KISITLARI

Yukarıda belirtilen araştırma sorularının ışığı altında bu çalışmanın amaçları;

- Cep telefonu kullanan öğrencilerin cep telefonu kullanmadaki amaçlarını belirlemek,
- Üniversite öğrencilerinin cep telefonu cihazlarında hangi markaları ve neden bu markaları tercih ettiklerini tespit etmek,
- Hangi GSM şebekesini seçtiklerini ve bunun nedenlerini ortaya çıkarmaktır.

Üniversite öğrencilerinin cep telefonu kullanma ve satın alma davranışlarını etkileyen faktörleri tespit etmek, saha çalışması yapılan illerdeki üniversite öğrencilerinin cep telefonu kullanma oranlarını ve cep telefonu kullanımına ilişkin etkenleri ortaya çıkarmak, cep telefonu kullanmayan öğrencilerde ise bunun nedenlerini belirlemek bu çalışmanın amaçları arasında yer almaktadır.

Bunun yanı sıra, öğrencilerin cinsiyetleriyle cep telefonu kullanıp kullanmama arasında bir ilişki olup olmadığını tespit etmek, öğrencilerin öğretim türleriyle (Birinci-İkinci Öğretim) cep telefonu kullanma arasındaki ilişkinin var olup olmadığını ortaya çıkarmak da hedeflenmiştir.

Ayrıca bu araştırmayla, öğrencilerin okudukları öğretim türleriyle cep telefonu sabit ya da kontrollü olup olmaması arasında bir ilişkinin mevcut olup olmadığını tespit etmek, iki şehirde öğretim gören öğrencilerin cep telefonu kullanımıyla bağlantılı olarak farklılıkların olup olmadığı tespit edilerek, sabit hatlı telefonu kullananlar ile kullanmayanları ayıran temel özellikleri belirlemek amaçlanmıştır.

Yukarıdaki amaçlar çerçevesinde yürütülen bu çalışmada Sivas Cumhuriyet Üniversitesi ile bu üniversiteye en yakın Tokat Gaziosmanpaşa

Üniversitesi'nde okuyan öğrenciler üzerinde incelemeler yapılmıştır. Dolayısıyla, bu iki üniversite dışındaki diğer devlet ve vakıf üniversiteleri bu çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

IV. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Araştırma ile ilgili olarak kurulan 3 hipotezde; üniversite öğrencilerinin bazı demografik özellikleri ile cep telefonu kullanıp kullanmama arasındaki ilişkiler test edilmiştir. Hipotezlerin çözümünde Ki-Kare testi uygulanmıştır.

H₀: Cinsiyet ile cep telefonu kullanma arasında istatistiksel olarak önemli bir ilişki yoktur.

H₀: Öğrencilerin okudukları öğretim türleri (Normal-İkinci öğretim) ile cep telefonu kullanma arasında istatistiksel olarak önemli bir ilişki yoktur.

H₀: Öğretim türleri ile cep telefonlarının sabit ya da kontrollü olup olmaması arasında istatistiksel olarak önemli bir ilişki yoktur.

Ayrıca, t testi ile iki ilde okuyan öğrencilerin cep telefonu kullanımına ilişkin ifadelerde farklılıkların olup olmadığının tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Ayırma analizi sayesinde de sabit hatlı telefonu kullananlar ile kullanmayanları birbirinden ayıran temel unsurlar ortaya konmuştur.

V. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'ndeki (CÜ) araştırma Nisan-Mayıs 2003 tarihleri arasında Cumhuriyet Üniversitesi Kampüsünde gerçekleştirilirken; Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi'ndeki (GOPÜ) araştırma ise Ekim-Kasım 2003 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma için gerekli verilerin toplanmasında I. Dereceden veri toplama yöntemlerinden anket yöntemi uygulanmıştır. Anket yöntemi içinde yüz yüze görüşmeler yapılmış ve veriler toplanmaya çalışılmıştır. Anket formu iki kısımdan oluşmaktadır. I. grup sorular cevaplayıcıların demografik özelliklerine ilişkindir. II. grup sorular ise öğrencilerin cep telefonu kullanımına ilişkindir. Cep telefonu kullanımına ilişkin ifadeler ise 5'li Likert ölçeği çerçevesinde geliştirilmiştir. (1: Kesinlikle katılmıyorum,.....5: Kesinlikle katılıyorum). Anket formunda çoktan seçmeli, iki cevaplı ve açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Anket, son şeklini alıncaya kadar çeşitli pilot testlerle iyileştirilmiştir.

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğü ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Rektörlüğünden alınan verilere göre, C.Ü'de okuyan öğrenci sayısı 16.000; GOPÜ'de ise 12.000 olarak belirlenmiştir. Daha sonra örnekleme yoluna gidilerek C.Ü'de 415 öğrenci; GOPÜ'de ise 310 öğrenci örnekleme alınmıştır. Bu sayıların belirlenmesinde;

$$\left[n = \frac{Nt pq}{d^2(N-1)} + t^2 pq \right] \quad [1]$$

formülünden yararlanılmıştır (Baş 2001:45). Burada N ana kütle büyüklüğünü, p incelenen olayın gerçekleşme olasılığını (öğrencilerin cep telefonu sahipliği %80 kabul edilmiştir), q olayın gerçekleşmeme olasılığı, t anlamlılık seviyesini ya da güven aralığını (%95), d ise hata payını (örnekleme hatası; 0,05) göstermektedir. Örneklemede, tesadüfi olmayan (ihtimalsiz) örnekleme yöntemlerinden kota örnekleme uygulanmıştır. Bu kotayı geliştirmek için cinsiyet temelinde kontrol karakteristikleri belirlenmiş ve hedef ana kütle içindeki (Fakülte ve MYO) dağılımlarına göre öğrencilerle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler ilgili üniversitelerin fakülte ve MYO'ların kantinlerinde, yurtlarında ve yerleşke içinde gerçekleştirilmiştir.

VI. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde çok değişkenli istatistiksel analizler ile parametrik ve parametrik olmayan testlerden yararlanılmıştır. Analizlerin yapılmasında SPSS paket istatistik programı kullanılmıştır. SPSS yardımıyla frekans dağılımı, aritmetik ortalama, standart sapma, yüzdeler, ki kare analizi, t testi ve ayırma (diskriminant) analizi yapılmıştır.

VII. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Tablo 2 ve 3'te araştırmanın demografik bulguları yer almaktadır. Araştırmaya katılan Sivas Cumhuriyet Üniversitesi ile Tokat Gazi Osman Paşa üniversitesi öğrencilerinin demografik özelliklerine ilişkin bulgular; öğrencilerin yaş, cinsiyet, öğretim türü eğitimleri sırasınca konaklamaları, ailelerinin toplam gelir düzeyleri, öğrencilerin kişisel aylık harcamaları ile memleketlerine ilişkin dağılımı göstermektedir (Tablo 2-3).

Tablo 2: Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular (SİVAS C.Ü.)

Yaş	Frekans	Yüzde	Kişisel Aylık Harcama Miktarı	Frekans	Yüzde
17-19	83	20	50 Milyon ve altı	50	11,3
20-22	249	60	50-75 Milyon	87	32,7
23-25	71	17	76-100 Milyon	75	18,0
26- üzeri	12	3	101-150 Milyon	87	21,0
Toplam	415	100	150 Milyon ve üzeri	116	28,3
Cinsiyet	Frekans	Yüzde	Toplam	415	100,0
Erkek	212	51	Ailenin Toplam Gelir Düzeyi	Frekans	Yüzde
Kız	203	49	250 Milyon ve altı	37	9
Toplam	415	100	250-500	141	34
Öğretim Türü	Frekans	Yüzde	501-1 Milyar	154	37
Birinci Öğretim	324	78	1,1 Milyar-1,5 Milyar	46	11
İkinci Öğretim	91	22	1,5 Milyar üzeri	37	9
Toplam	415	100	Toplam	415	100
Öğrencilerin Konaklama Yerleri	Frekans	Yüzde	Öğrencilerin Memleketleri (Bölge Bazında)	Frekans	Yüzde
Aile Yanında	178	43	Marmara Bölgesi	25	6
Arkadaşlarla Birlikte	124	30	Ege Bölgesi	17	4
Akraba Yanında	17	4	Akdeniz Bölgesi	37	9
Kurum Misafirhanesi	4	1	İç Anadolu Bölgesi	266	64
Devlet Yurdu	75	18	Karadeniz Bölgesi	33	8
Özel Yurt	17	4	Doğu Anadolu Bölgesi	25	6
Toplam	415	100	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	12	3
			Toplam	415	100

Tablo 3: Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular (TOKAT G.O.P.Ü.)

Yaş	Frekans	Yüzde	Kişisel Aylık Harcama Miktarı	Frekans	Yüzde
17-19	68	22	51 Milyon ve altı	12	3,9
20-22	137	44	50-75 Milyon	40	12,9
23-25	87	28	76-100 Milyon	50	16,1
26- üzeri	18	6	101-150 Milyon	88	28,4
Toplam	310	100	150 Milyon ve üzeri	120	38,7
Cinsiyet	Frekans	Yüzde	Toplam	310	100,0
Erkek	200	65	Ailenin Toplam Gelir Düzeyi	Frekans	Yüzde
Kız	110	35	250 Milyon ve altı	15	4,8
Toplam	310	100	251-500	91	29,4
Öğretim Türü	Frekans	Yüzde	501-1 Milyar	129	41,6
Birinci Öğretim	261	84	1,1 Milyar-1,5 Milyar	53	17,1
İkinci Öğretim	49	16	1,5 Milyar üzeri	22	7,1
Toplam	310	100	Toplam	310	100,0
Öğrencilerin Konaklama Yerleri	Frekans	Yüzde	Öğrencilerin Memleketleri (Bölge Bazında)	Frekans	Yüzde
Aile Yanında	34	11	Marmara Bölgesi	23	8
Arkadaşlarla Birlikte	121	39	Ege Bölgesi	16	5
Akraba Yanında	12	4	Akdeniz Bölgesi	37	12
Kurum Misafirhanesi	3	1	İç Anadolu Bölgesi	102	33
Devlet Yurdu	101	33	Karadeniz Bölgesi	75	25
Özel Yurt	39	12	Doğu Anadolu Bölgesi	23	8
Toplam	310	100	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	29	9
			Toplam	310	100

Burada demografik özelliklere ilişkin tablolar ayrıntılı bir şekilde yorumlanmayıp, göze çarpan bazı rakamlara yer verilmeye çalışılmıştır. Tablo 2 ve 3'e bakıldığında; araştırmaya katılan ve Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin %60'ının; Tokat'ta okuyan öğrencilerin ise %44'ünün 20-22 yaş grubunda olduğu görülmektedir. Cevaplayıcıların cinsiyet durumlarına bakıldığında ankete katılan Sivas'taki öğrencilerin %51'inin erkek, %49'unun kız; Tokat'ta okuyan öğrencilerin ise %65'inin erkek, %35'inin kız öğrenci olduğu görülmektedir. Ankete katılan öğrencilerin öğrenim türlerine bakıldığında ise Cumhuriyet Üniversitesi öğrencilerinin %78'inin birinci öğretimde; %22'sinin ikinci öğretimde; Gaziosmanpaşa Üniversitesinde okuyan öğrencilerin ise %84'ünün birinci öğretimde; %16'sının da ikinci öğretimde okudukları görülmektedir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri süre zarfındaki konaklamalarına bakıldığında ise, Sivas'taki üniversite öğrencilerinin %43'ü aile yanında eğitimlerini sürdürürken Tokat'ta bu oran %11'dir. Cumhuriyet Üniversitesi öğrencilerinin %30'u arkadaşları ile birlikte aynı evi paylaşmakta, Tokat GOP Üniversitesi'nde ise bu oran %39'dur.

Cevaplayıcıların ailelerinin gelir düzeylerinin dağılımına bakıldığında ise Sivas'ta 501 Milyon TL ile 1 Milyar TL arası gelire sahip öğrenciler çoğunluğu oluştururken (%37), Tokat'taki bu oran %41,6 olarak gerçekleşmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin memleketlerine göz attığımızda şunları söylemek mümkündür. Her iki şehre öğrenim amacıyla gelen öğrencilerin memleketleri bölge itibarıyla çoğunlukla İç Anadolu bölgesidir. Sivas'ta bu bölgeyi Akdeniz bölgesi izlerken, Tokat'ta ise Karadeniz bölgesi takip etmektedir. Bunun sebeplerinden birisi, Tokat'ın Karadeniz bölgesine, Sivas'ın da Akdeniz bölgesine daha yakın olması olabilir. Ayrıca, Sivas'tan göç eden insanlar genellikle Akdeniz bölgesine özellikle de Mersin, Adana ve Antalya illerine göç etmektedir. Dolayısıyla, buraya göç etmiş aileler çocuklarını Sivas'a göndermeyi tercih ediyor olabilirler.

Tablo 4: Ailesinde Cep Telefonu Olan Öğrencilerin Dağılımı

Ailede kimlerin cep telefonu var?	Ailedeki Cep Telefonları Oranları*	
	Sivas (%)	Tokat (%)
Anne	17	20
Baba	47	61
Kardeş	73	67

*Bu soruya birden fazla cevap verildiği için toplam oran %100'ü geçmektedir.

Ailenizde kimlerin cep telefonu vardır sorusuna, araştırmaya katılan Sivas'taki 415 Üniversite öğrencisinden %17'si annesinde, %47'si babasında ve %73'ü de kardeşinde cep telefonu olduğunu söylerken; Tokat'taki üniversite öğrencilerinin ise %20'si annesinde, %61'i babasında ve %67'si de kardeşinde cep telefonu olduğunu söylemişlerdir. Aslında bu oranlar her geçen gün artış göstermektedir. Önceden aile içinde sadece bir kişi de (o da genellikle babada) olan cep telefonu, zaman geçtikçe ve aile bireylerinin dışarıda okuma veya çalışma gibi zorunlu nedenlerin ortaya çıkmasıyla ailenin diğer bireylerinde de cep telefonu kullanma giderek yaygınlaşmıştır.

Aşağıdaki tablo (Tablo 5) araştırmaya katılan öğrencilerin cep telefonu kullanıp kullanmadığını gösteren bir tablodur.

Tablo 5: Cep Telefonu Kullanan ve Kullanmayan Öğrencilerin Dağılımı

Cep telefonu kullanıyor musunuz?	Cep Telefonu Kullanma			
	F*	%	F**	%
Evet	374	90	300	93
Hayır	41	10	10	7
Toplam	415	100	310	100

* Sivas Cumhuriyet Üni. ** Tokat Gazi Osman Paşa Üni.

Araştırmamıza katılan Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'ndeki 415 öğrenciden 374'ü (%90) cep telefonu kullanırken, 41'i (%10) cep telefonu kullanmamaktadır. Tokat'ta ise %93'ü cep telefonu kullanırken, %7'si

kullanmamaktadır. Biz de araştırmanın örnekleme sayısını belirlerken cep telefonu kullanım oranının her iki üniversite için %80 olacağını tahmin etmiştik. Tabloda da görüldüğü üzere, ankete katılan öğrencilerin %90'ının cep telefonu var.

Cep telefonu kullanma ile cinsiyet arasında Ki-Kare testi yapılmış olup, bu test sayesinde bir ilişki olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Aşağıdaki tablolarda (Tablo 6-7) Ki-Kare analizleri yer almaktadır.

Tablo 6: Öğrencilerin Cinsiyetleri İle Cep Telefonu Kullanıp Kullanmama Arasındaki İlişki (Sivas)

<i>Cinsiyet</i>	Cep Telefonu Kullanıyor musunuz?		Toplam
	Evet f (%)	Hayır f (%)	
Erkek	187 (50)	25 (56)	212 (51)
Kız	187 (50)	16 (44)	203 (49)
Toplam	374 (100)	41 (100)	415 (100)

$$[\chi^2_{y=1,369, sd=1, P=0,242}]$$

Tablo 7: Öğrencilerin Cinsiyetleri İle Cep Telefonu Kullanıp Kullanmama Arasındaki İlişki (Tokat)*

<i>Cinsiyet</i>	Cep Telefonu Kullanıyor musunuz?		Toplam
	Evet f (%)	Hayır f (%)	
Erkek	191 (64)	9 (90)	200 (65)
Kız	109 (36)	1 (10)	110 (35)
Toplam	300 (100)	10 (100)	310 (100)

*Bu İlişki Analizinde Fisher Ki Kare Testi Uygulanmıştır. $[\chi^2 = P=0,104^{ns}]$

Tablo 6-7'de görüldüğü üzere, araştırmanın yapıldığı her iki ilde de öğrencilerin cinsiyetleri ile cep telefonu kullanma arasında bir ilişki bulunamamıştır. Günümüzde cinsiyet ayırımı yapılmaksızın pek çok genç erkek-kız cep telefonu kullanmaktadır. Özellikle memleketinden uzakta okuyan üniversite öğrencilerinin cep telefonu kullanımı lüks bir ihtiyaç olmaktan çıkmış zorunlu bir ihtiyaç haline dönüşmüştür.

Araştırmaya katılan ve her iki üniversitede okuyan öğrencilerin okudukları öğretim türleri (I. Öğretim-II. Öğretim) ile cep telefonu kullanma arasındaki ilişki de test edilmiş ve aşağıdaki tablo sonuçları yer almıştır (Tablo 8-9).

Tablo 8: Öğretim Türleri İle Cep Telefon Kullanıp Kullanmama Arasındaki İlişki (Sivas)

Öğretim türü	Cep telefonu kullanıyor musunuz?		Toplam
	Evet f (%)	Hayır f (%)	
Normal Öğretim	288 (77)	36 (88)	324 (78)
İkinci (gece) Öğretim	86 (23)	5 (12)	91 (22)
Toplam	374 (100)	41 (100)	415 (100)

[$\chi^2=1,926$, sd=1, P=0,165]

Tablo 9: Öğretim Türleri İle Cep Telefon Kullanıp Kullanmama Arasındaki İlişki (Tokat)*

Öğretim türü	Cep telefonu kullanıyor musunuz?		Toplam
	Evet f (%)	Hayır f (%)	
Normal Öğretim	255 (85)	6 (60)	261 (84)
İkinci (gece) Öğretim	45 (15)	4 (40)	49 (16)
Toplam	300 (100)	10 (100)	310 (100)

*Bu ilişki analizinde Fisher Ki Kare Testi uygulanmıştır. [$\chi^2 =P=0,056^{ns}$]

Tablo 8-9’da da görüleceği üzere, öğrencilerin okudukları öğretim türleri ile cep telefonu kullanma arasında da bir ilişki bulunmamıştır. Normal öğretim ile İkinci öğretim, öğrencilerin cep telefonu kullanımını etkilememektedir diyebiliriz.

Araştırmanın yapıldığı her iki üniversitede de on öğrenciden dokuzu cep telefonu kullanırken bir öğrenci ise cep telefonu kullanmamaktadır. Cep telefonu kullanmayan öğrencilere bunun nedenleri sorulduğunda aşağıdaki tabloda yer alan sebepler ortaya çıkmıştır.

Tablo 10: Cep Telefonunu Kullanmama Nedenlerinin Dağılımı

Cep telefonu kullanmama nedenleri	Sivas (%)*	Tokat (%)*
Maddi imkânsızlık	26	40
Gereksiz bir harcama	48	35
Sağlığı tehdit ediyor	20	15
Ailem izin vermiyor	7	20
Arkadaşlarımda da yok	3	5
Özgürlüğümü kısıtlıyor	45	40

*Bu soruya birden fazla cevap verildiği için toplam oran %100’ü geçmektedir.

Tablo 10’da da görüleceği üzere, cep telefonu kullanmama nedenleri C.Ü’de okuyan öğrencilerde sırasıyla; gereksiz bir harcama, özgürlüğü kısıtlama ve maddi imkansızlık gibi bir takım nedenlere bağlanabilmektedir. Tokat, GOPÜ’deki öğrencilerde ise cep telefonu kullanmama nedenleri yine sırasıyla; maddi imkânsızlık, özgürlüğü kısıtlama ve gereksiz bir harcama gibi nedenlere

dayanmaktadır. Her iki Üniversitede cep telefonu kullanmama nedeni olarak temelde iki unsur ortaya çıkmaktadır: Birincisi ekonomik, ikincisi de psikolojik.

Cep telefonu kullanan öğrencilere ne kadar süredir cep telefonu kullandığı sorulmuş ve aşağıdaki tabloda yer alan sonuçlar alınmıştır (Tablo 11).

Tablo 11: Cep Telefonu Kullanma Sürelerinin Dağılımı

<i>Cep telefonlarını ne kadar süredir kullanıyorlar?</i>	SİVAS		TOKAT	
	F	%	F	%
1 Ay	5	1,5	6	2,0
6 Ay	32	8,5	21	7,2
1 Yıl	37	10,0	37	12,6
1,5 Yıl	29	7,8	31	10,6
2 Yıl	62	16,7	52	17,7
3 Yıl	71	18,9	42	14,3
3 Yıldan fazla	138	36,7	104	35,5
Toplam	374	100,0	293	100,0

Anketimize cevap veren Sivas'taki 374 öğrenciden 138'i (%36,7) 3 yıldan fazla cep telefonu kullanırken %63,3'ü ise en az 1 ay en fazla 3 yıldır cep telefonu kullanmaktadır. Tokat'taki 293 öğrenciden 104'ü (%35,5) 3 yıldan fazla cep telefonu kullanırken, %64,5'ise en az 1 ay en fazla 3 yıldır cep telefonu kullanmaktadır. Burada ankete katılan üniversite öğrencilerinin cep telefonu kullanma süreleri birbirine çok yakın çıkmıştır.

Cep telefonunu kimin aldığı sorusuna cevap veren üniversite öğrencilerinden Tablo 12'de yer alan cevaplar alınmıştır.

Tablo 12: Cep Telefonunu Kimlerin Aldığına Dair Dağılım

<i>Cep telefonunu kim aldı?</i>	SİVAS		TOKAT	
	F	%	F	%
Anne-Baba	180	48,3	121	41,3
Kardeş	37	10,0	34	11,6
Kendi	130	34,7	125	42,7
Akraba	24	6,3	9	3,1
Arkadaş	3	0,7	4	1,3
Toplam	374	100,0	293	100,0

Cumhuriyet Üniversitesi'nin değişik bölümlerinde okuyan, araştırmamıza katılan ve cep telefonuna sahip olan öğrencilerin cep telefonlarının %48,3'ünü annesi ve babası, %34,7' sini kendisi almıştır. Bunları sırasıyla kardeşi, akrabası ve arkadaşları izlemektedir. Tokat'taki üniversite de benzer oranları görmektedir. Henüz ekonomik bağımsızlığını kazanamamış ve anne-baba desteğiyle okuyan öğrencilerin cep telefonlarını da ailesinin alması gayet doğal bir sonuç gözükmektedir.

Cep telefonlarındaki hatların sabit mi yoksa kontörlü mü olup olmadığına dair sorulan sorularda ise şöyle bir dağılım elde edilmiştir.(Tablo 13)

Tablo 13: Sabit ve Kontörlü Cep Telefonlarının Dağılımı

<i>Cep telefonları</i>	SİVAS		TOKAT	
	F	%	F	%
Sabit Hatlı Cep Telefonu	56	15	48	16
Kontörlü Cep Telefonu	318	85	245	84
Toplam	374	100	293	100

Her iki üniversite de yapılan araştırma sonuçları birbirine çok yakın çıkmıştır. Sabit hatlı cep telefonlarına sahiplik oranı kontörlüye göre yaklaşık beş katıdır. Her 10 öğrenciden 8'inde kontörlü hat bulunurken, sadece 2 öğrencide sabit hatlı cep telefonu bulunmaktadır. Bu sonucun böyle olması doğal gibi gözükmemektedir. Çünkü sabit hatta gelen konuşma ücretinin kontörlüye göre çok fazla olması ve faturalı hatlarda öğrencilerin çok konuşma ihtimali olmasının aileleri tarafından düşünülmesi nedeniyle öğrenciler tarafından pek tercih edilmemektedir. Dolayısıyla, bu tercihte ailelerin rolünün olduğunu da söyleyebiliriz.

Öğrencilerin okudukları öğretim türleri ile sahip oldukları cep telefonlarının faturalı ya da faturasız (kontörlü) olup olmaması arasındaki ilişki test edilmiş ve Tablo 14-15'teki sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlara göre öğretim türleri ile öğrencilerin sahip oldukları cep telefonlarının faturalı olup olmaması arasında Sivas'ta yapılan araştırmada anlamlı bir ilişki bulunurken, Tokat'taki yapılan araştırmada ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bunun nedenlerinden biri, ikinci öğretimde okuyan öğrencilerin ve ailelerinin gelirlerinin yüksek olması olabilir.

Tablo 14: Öğretim Türleri İle Cep Telefonlarının Sabit ya da Kontörlü Olup Olmamasının Dağılımı (Sivas)

<i>Öğretim türü</i>	Cep Telefonunuz Sabit Hatlı mı?		Toplam
	Sabit Hat f (%)	Kontörlü/Kartlı f (%)	
Normal Öğretim	33 (60)	258 (81)	291 (78)
İkinci (gece) Öğretim	23 (40)	60 (19)	83 (22)
Toplam	56 (100)	318 (100)	374 (100)

[$\chi^2_{y=12,339}$, sd=1, P<0,001]

Tablo 15: Öğretim Türleri İle Cep Telefonlarının Sabit ya da Kontörlü Olup Olmamasının Dağılımı (Tokat)

<i>Öğretim türü</i>	Cep Telefonunuz Sabit Hatlı mı?		Toplam
	Sabit Hat f (%)	Kontörlü/Kartlı f (%)	
Normal Öğretim	37 (77)	213 (87)	250 (84)
İkinci (gece) Öğretim	11 (23)	31 (13)	42 (16)
Toplam	48 (100)	244 (100)	292 (100)

$$[\chi^2_{y=2,618, sd=1, P=0,106^{ns}}]$$

Öğrencilerin sahip oldukları cep telefonlarının markasına baktığımızda Tablo 16'da yer alan dağılımı görmekteyiz.

Tablo 16: Cep Telefonu Markalarının Dağılımı

<i>Cep telefonlarının markaları</i>	SİVAS		TOKAT	
	F	%	F	%
Nokia	254	68	208	70
Panasonic	34	9	13	4
Ericsson	26	7	19	6
Motorola	19	5	12	4
Samsung	15	4	6	2
Siemens	11	3	34	11
Sagem	4	1	2	1
Diğer*	11	3	6	2
Toplam	374	100	300	100

* Diğer markalar Sony, Bosch, Kenwood, Acer gibi markalardır

Tablo 16'da da görüldüğü üzere, öğrenciler cep telefonu markası olarak genelde Finlandiya kaynaklı Nokia markasını tercih etmektedirler. Cep telefonunun Türkiye'ye ilk girdiği yıllar olan 1993'te, yaygın olarak Ericsson markası kullanılmaktaydı. Uzun bir süre başka markalar da piyasaya girmedikleri için Ericsson'un liderliği bir süre devam etti. Daha sonra özellikle Nokia markası Türkiye piyasasına girince Ericsson'un liderliğini elinden aldı (Dünya Gazetesi, 2004). Hem literatür taramasında hem de Tablo 16'da bu durum açıkça görülmektedir. Yaklaşık her 10 üniversite öğrencisinden 7'sinde Nokia marka cep telefonu bulunmaktadır. Bunu sırasıyla Panasonic, Ericsson ve Motorola izlemektedir. Nokia markası sadece Türkiye'de değil Avrupa'da da en fazla tercih edilen, sektörün lideri konumunda olan bir markadır (Datamonitor, 2003: 12).

Cep telefonu markalarının seçiminde kimlerin etkisi olmuştur sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplar aşağıdaki gibi olmuştur (Tablo 17).

Tablo 17: Cep Telefonu Seçiminde Etkili Olanların Dağılımı*

<i>Cep telefonu markalarının seçiminde kimlerin etkisi olmuştur?</i>	SİVAS		TOKAT	
	F	%	F	%
Anne	7	2	8	3
Baba	54	17	57	19
Arkadaş	47	14	90	31
Kardeş	96	30	44	15
Diğer	117	37	94	32
Toplam	321	100	293	100

* Bu soruya CÜ'den 321; GOPÜ'den 293 öğrenci cevap vermiştir.

Tablo 17'ye baktığımızda cep telefonu markalarının seçiminde kimlerin etkisi olmuştur sorusuna en fazla 'diğer' seçeneğinde yoğunluk görmekteyiz. Diğer seçeneği incelendiğinde marka seçiminde sırasıyla hediyein, akrabanın ve reklâmın etkisi olduğunu görmekteyiz. Diğer seçeneğinin dışında cep telefonu markasının seçiminde ailede kardeşin sonra babanın, daha sonra arkadaşın etkisi olduğunu görmekteyiz. Marka tercihlerinde öğrencileri en son etkileyen kişi ise annedir. Bazı ürün markalarının veya hizmetlerin seçiminde sosyolojik faktörlerden referans grupları diye adlandırdığımız grupların (anne, baba, kardeş arkadaş, akraba) etkisi olduğu bilinen bir faktördür. Tablo 17 de bu gerçeği yansıtmaktadır.

Cep telefonunda hangi GSM şebekesi kullanılmaktadır sorusuna öğrenciler aşağıdaki tabloda yer alan cevapları vermiştir.

Tablo 18: Öğrencilerin GSM Şebekesine İlişkin Tercihlerinin Dağılımı**

<i>Cep telefonunda hangi GSM şebekesini kullanıyorsunuz?</i>	SİVAS		TOKAT	
	F	%	F	%
Turkcell	227	68	216	74
Telsim	93	28	64	22
Aria*	3	1	3	1
Aycell*	11	3	10	3
Toplam	334	100	293	100

*Bu araştırma yapılırken Aria ve Aycell birleşmesi henüz gerçekleşmemiştir.

**Bu soruya CÜ'den 334; GOPÜ'den 293 öğrenci cevap vermiştir

Araştırmaya katılan ve sorularımıza cevap veren C.Ü. öğrencilerinden 227'si (%68) Turkcell, 93'ü (%28) Telsim, 11'i (%3) Aycell ve 3'ü de (%1) Aria aboneleri olduklarını ve bu GSM şebekesini kullandıklarını söylemişlerdir. Tokat GOPÜ'deki yaptığımız araştırmada da yaklaşık oranlarla karşılaşmıştır (Tablo 18). Yaklaşık her 10 üniversite öğrencisinden 7'si Turkcell'in hizmetlerinden faydalanmaktadır. Yukarıda da belirttiğimiz üzere 1994 yılında ilk defa cep telefonu Türkiye'ye girdiğinde tek GSM şebekesi vardı o da Turkcell'di. O zamanlar da yine rakip yoktu. Sektörde kısa vadede rakip olmamanın avantajını Turkcell çok iyi bir şekilde değerlendirdi. 1994 senesinde Telsim ve 2001 yılında da Aria ile Aycell şirketlerinin piyasaya girmesine rağmen Turkcell firmasının sürekli kendini yenilemesi, yaygın bir iletişim ağı kurması, müşteri odaklı çalışmaya gayret etmesi firmayı zirvede tutmuştur.

Tablo 19: Üniversite Öğrencilerinin GSM Firmasını Seçme Nedenleri

<i>GSM Firmasını Seçme Nedenleri</i>	SİVAS		TOKAT	
	F	%	F	%
İletişim rahat olması	84	27	99	34
Yakınlarının (çevresinin) kullanması	73	23	57	19
Ekonomik olması	55	18	70	24
Hizmet kalitesi ve çeşitlilik	45	14	46	16
Güvenilir firma olması	19	6	13	4

Diğer	38	12	8	3
Toplam	314	100	293	100

*Bu soruya CÜ'den 314; GOPÜ'den 293 öğrenci cevap vermiştir

Üniversite öğrencilerine Tablo 18 ile bağlantılı olarak yanıtladıkları GSM firmasını seçme nedenleri sorulmuş ve yukarıdaki tabloda yer alan sonuçlar ortaya çıkmıştır. Tablo 19'a göre GSM firmasını seçme nedenlerinin başında yaklaşık %27'lik bir oranla 'iletişimin rahat olması' seçeneği yer almaktadır. Tokat'ta bu oran ise yaklaşık %34'tür. Elbette bu seçenek cep telefonu görüşmesinde etkili olan bir unsurdur. Özellikle geniş ve yaygın hatlara sahip olan firmalarda iletişim sorun olmamakta, çekme gibi problemler yaşanmamaktadır. Bazı GSM firmasının konuşma ücretleri düşük olmasına rağmen, çekim hattının dar olması, iletişimde sürekli kopmaların meydana gelmesi sebebiyle pek tercih edilmemekte; çekim gücü yüksek olan, hatlarda sorun yaşanmayan şebekeler tercih edilmektedir. Dolayısıyla, GSM seçiminde iletişimde sorun yaşatmayan firmaların seçilmesi doğal görülmektedir.

GSM seçiminde etkili olan diğer nedenler ise sırasıyla; ekonomik olması, yakın çevrenin (mesela arkadaş ve akraba gibi) kullanması, hizmet kalitesi ve çeşitliliğidir. Diğer seçeneği olarak belirtilen nedene gelince hediye kavramının öne çıktığı görülmektedir.

Mevcut kullandıkları GSM şebekesini değiştirip değiştirmedikleri sorusuna cevaplayıcıların yanıtı ise şu şekilde olmuştur (Tablo 20).

Tablo 20: GSM Firmasının Değiştirilme Dağılımı

GSM firmasını değiştirdiniz mi?	SİVAS		TOKAT	
	F	%	F	%
Hayır, değiştirmedim	272	80	251	87
Evet, değiştirdim	68	20	37	13
Toplam	340	100	288	100

*Bu soruya CÜ'den 340; GOPÜ'den 288 öğrenci cevap vermiştir

Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere, araştırmamıza katılan ve cevap veren CÜ'de öğrenim gören 272 öğrenci (%80) GSM firmasını değiştirmediklerini, 68 öğrenci (%20) daha önce kullandıkları GSM firmasını değiştirdiklerini ifade etmişlerdir. GOPÜ'deki öğrencilerin ise %13'ü GSM firmasını ise değiştirdiklerini ifade etmişlerdir. Bunun sebepleri sırasıyla; iletişim hizmetlerinin rahat olmaması, arkadaşlarının ve yakın çevresinin kullanmaması ile fiyatların uygun olmamasıdır. GSM şebekesini seçip seçmeme ile ilgili olarak Tablo 19 ile Tablo 20 birbiriyle örtüşmekte, birbirlerini destekler nitelikte bir durumu sergilemektedir.

Araştırmamızda yer alan sorulardan birisi de öğrencilerin cep telefonuna yönelik hangi tür reklamları izlediği şeklindeki sorumuzdur. Bu soruya cevap verenlerin dağılımı da aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Tablo 21).

Tablo 21: Cep Telefonu Reklâmlarında İlgiyle İzlenen Reklâm Araçları*

Cep telefonuna yönelik hangi reklâmlar dikkatinizi çeker?	SİVAS		TOKAT	
	F	%	F	%
TV Reklâmları	247	73	194	65
İnternet Reklâmları	45	13	44	15
Gazete-Dergi Reklâmları	34	10	44	15
Bilboard-Açık hava Reklâmları	12	3	8	3
Radyo Reklâmları	4	1	7	2
Toplam	342	100	297	100

*Bu soruya CÜ'den 342; GOPÜ'den 297 öğrenci cevap vermiştir

Araştırmamızın sonuçlarına göre cep telefon reklâmlarında en fazla izlenen ya da ilgi çeken araç TV olmuştur. Her iki üniversitede öğrencilerin cep telefonu reklâmlarında dikkat çeken mecraların başında TV gelmekte; TV'yi sırasıyla İnternet, gazete-dergi, açık hava ve son olarak da radyo reklâmları takip etmektedir. Araştırmaya katılan üniversite öğrencileri genellikle TV'de çıkan Cep telefonu reklâmlarına ilgi duymakta ve izlemektedir. Radyo reklâmlarına ise pek ilgi duymamaktadır.

Tablo 22: Hipotez Testleri Sonuçları (Sivas-Tokat)

Hipotezler	SİVAS				TOKAT			
	χ^2	Sd	Anlamlılık Seviyesi	Kabul/Red	χ^2	Sd	Anlamlılık Seviyesi	Kabul/Red
H ₀ : Cinsiyet ile cep telefonu kullanma arasında ilişki yoktur.	1,369	1	0,242	Kabul	0,104	1	0,104	Kabul
H ₀ : Öğrencilerin okudukları öğretim türleri (Normal-İkinci öğretim) ile cep telefonu kullanma arasında ilişki yoktur.	1,926	1	0,165	Kabul	0,056	1	0,056	Kabul
H ₀ : Öğretim türleri ile cep telefonlarının sabit ya da kontrollü olup olmaması arasında ilişki yoktur.	12,339	1	0,001*	Red	2,618	1	0,106	Kabul

* 0,01 anlamlılık seviyesi

Tablo 22'deki hipotez testlerine sonuçlarına göre, cep telefonu kullanma ile cinsiyet ve öğretim türleri arasında ilişki yoktur. Buna karşılık öğretim türleri ile

cep telefonlarının sabit ya da kontörlü olup olmaması arasında (Sivas'ta) bir ilişki vardır.

A. t TESTİ

Cep telefonu kullanımına ilişkin ifadeler (değişkenler) açısından bağımsız iki grup arasında farkların olup olmadığının belirlemek amacıyla t testi kullanılmıştır. t testi (dağılımı) özellikle örnek büyüklüğü 30'un altında olduğunda yararlı olan, simetrik yapıda bir çan eğrisi şeklindedir (Altunışık vd., 2002: 158). Örnek boyutu büyüdükçe t dağılımı normal dağılıma benzer (Churchill, 1991:792). t testinin değerlendirilmesinde öncelikle varyanslarının farklı olup olmadıkları kontrol edilmiş, bunun içinde 'Levene' testi sonuçlarına bakılmıştır. Aşağıdaki tabloda (Tablo 23) t testi ile ilgili sonuçlar yer almaktadır.

Tablo 23 : Cep Telefonu Kullanımına İlişkin Değişkenlerin Gruplar Arasındaki Farklara Yönelik t Testi Sonuçları

Tablo 23'e göre 3,4,5,6,8,9,10,13, numaralı ifadelerle ilişkin iki grup (Sivas-Tokat) arasında farklılıklar ortaya çıkmıştır. Böylelikle, "Cep telefonu almamda arkadaşlarımın telkininin etkisi oldu", "Cep telefonu almamda sanatçıların veya ünlü kişilerin (Turkcell-Tarkan/Telsim-Cem Yılmaz) etkisi oldu", "Yeni çıkan cep telefonu modellerinin takip edilmesi gerektiğine inanıyorum", "Cep telefonu kullanmayı yeme, içme cinsellik gibi bir fizyolojik ihtiyaç olarak görüyorum", "Cep telefonu kullanarak okul, iş, arkadaşlık gibi sosyal çevrelerde daha rahat benimsendiğimi düşünüyorum", "Cep telefonunun insanlara farklı imajlar verdiğini düşünüyorum", "Cep telefonunu kullanımının insanın kendine güven kazandırdığını düşünüyorum", "Kullandığım telefonu seçmemde uzun süreli şarj etkili oldu", şeklindeki ifadelerin Sivas ve Tokat'taki üniversite öğrencileri tarafından farklı değerlendirildiği görülmektedir.

Yukarıda ifade edilen değişkenlerin genel hatlarıyla sosyolojik, psikolojik ve kısmen de rasyonel güdülerle ilgili olduklarını söyleyebiliriz. Bu değişkenler arasında en belirgin farklılığın olduğu değişken 4 numaralı ifadedir. "üniversite öğrencilerinin cep telefonu satın almasında sanatçıların veya ünlü kişilerin (Turkcell-Tarkan/Telsim-Cem Yılmaz) etkisi oldu" şeklindeki ifadeye Sivas'ta okuyan öğrenciler 'kesinlikle katılmadıklarını' belirtirken, Tokat'ta okuyan öğrenciler sadece 'katılmadıklarını' belirtmişlerdir. Bu sonuca göre üniversite öğrencilerinin cep telefonu satın almada referans grupları olarak belirtilen sanatçı veya ünlülerden etkilenmediklerini söylenebilir.

B. AYIRMA ANALİZİ

Bu çalışmada, çok değişkenli analiz türlerinden Ayırma analizine de (Diskriminant) yer verilmiştir. Bu analizle, gruplar arası farkı en iyi belirleyen bağımsız değişkenler tespit edilmeye çalışılmıştır. Yani, sabit hatlı cep telefonuna sahip olan öğrenciler ile sabit hattı olmayanları (kontrollü cep telefonuna sahip olan) birbirinden çok ayıran demografik özellikler araştırılmıştır.

Yapılan analizde cevaplayıcıların sahip oldukları cep telefonu durumlarına göre (Sabit hatlı-Kontrollü) demografik özellikleri itibarıyla farklılık olup olmadığı ve varsa, bu farklılıklara en fazla hangi değişkenlerin sebep olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır (Kurtuluş ve diğerleri, 2001).

Tablo 24'te analiz sonunda elde edilen Grup ortalamalarının Eşitlik Testleri sonuçları görülmektedir.

Tablo 24: Grup Ortalamalarının Eşitlik Testleri (Wilk Lambdasının F Testi)

	Wilk Lambdası	F	SD1	SD2	Anlamlılık
Ailenin Geliri	0,891	65,794	1	539	0,000
Kişisel Harcama	0,960	22,398	1	539	0,000

Öğrencinin Yaşı	0,995	2,801	1	539	0,095
-----------------	-------	-------	---	-----	-------

Tabloda da görüldüğü üzere, iki grup arasında 0,000 anlamlılık düzeyinde Öğrencilerin ailelerinin geliri ile kişisel harcama itibariyle fark olduğu anlaşılmıştır. İki grup arasında yaş itibariyle 0,01 anlamlılık düzeyinde fark bulunmadığı gözlemlenmektedir. Aşağıdaki tablo (Tablo 25) analiz sonunda elde edilen Kanonik diskriminant fonksiyonlarını yansıtmaktadır.

Tablo 25: Özdeğer ve Kanonik Korelasyon

Fonksiyon	Özdeğer	Varyans (%)	Kümülatif Varyans(%)	Kanonik Korelasyon
1	0,135	100,0	100,0	0,344

İki grup olduğu için sadece bir fonksiyon (denklem) çıkmıştır. Bu fonksiyonun öz değeri 0,135 ve toplam varyansın %100'ünü açıklamaktadır. Kanonik korelasyon %34'tür.

Tablo 26: Wilk Lambdası ve Ki Kare Sonuçları

Fonksiyon	Wilk Lambdası	Ki-Kare	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Düzeyi
1	0,881	67,847	3	0,000

Tablo 26'ya bakıldığında Ki Kare değerinin $\alpha= 0,01$ anlamlılık düzeyinde anlamlı olması da farklılığı göstermektedir. Bu tablodan da anlaşılacağı üzere öğrencilerin ve ailelerinin gelir durumlarına göre cep telefonlarının sabit hat/kontrollü hat olmasına ilişkin tutumları arasında anlamlı kabul edilebilecek bir farklılık vardır.

Tablo 27: Standardize Edilmiş Ayırma Katsayıları

Değişkenler	Fonksiyon 1
Ailelerin Aylık Geliri	0,861
Öğrencinin Kişisel Harcaması	0,287
Öğrencinin Yaşı	0,106

Bu tabloda katsayısı en yüksek olan değişken, en güçlü değişkendir. Dolayısıyla, birinci derecede ailenin aylık geliri, ikinci derecede kişisel harcama tutarları ve üçüncü derecede öğrenci yaşları gelmektedir (Tablo 27). Standardize edilmiş ayırma Katsayılarını belirledikten sonra, değişkenleri ayırma güçlerine göre güçlüden zayıfa doğru sıralayan yapısal matrisi inceliyoruz (Tablo 28).

Tablo 28: Yapısal Matris

Değişkenler	Fonksiyon 1
Ailelerin Aylık Geliri	0,953

Öğrencinin Kişisel Harcaması	0,556
Öğrencinin Yaşı	0,197

Yapısal matris tablosunu incelediğimizde en yüksek katsayıya dolayısıyla, ayırma gücü en fazla sahip olan değişkenlerin sırasıyla; öğrencilerin ailelerinin aylık geliri ile kişisel harcamaları gelmektedir. Burada, cep telefonu sabit ya da kontrollü olanları birbirinden ayıran değişkenler sırasıyla; aile geliri ile bireysel harcama tutarları gelmektedir. En son değişkenin (öğrenci yaşı) ayırma gücü önemsizdir diyebiliriz. Çünkü burada açıklama gücü %30'un üzerinde olan değişkenler geçerli olup, altında olanları ise geçersizdir (Kurtuluş, 1996: 454).

Tablo 29'a bakıldığında Cep telefonlarında sabit hatta sahip olanlar ile kontrollü hatta sahip olanların demografik özelliklerine ilişkin grup ortalamaları yer almaktadır. Sabit hatlı cep telefonuna sahip öğrencilerin ailelerinin gelirlerinin kontrollü cep telefonuna sahip olanlarınkine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Aynı şekilde, sabit hatlı cep telefonuna sahip öğrencilerin kişisel harcamaları kontrollü cep telefonuna sahip olanlarınkine göre de daha fazladır. Yani, özetle hem ailesinin geliri hem de kendi geliri yüksek olan öğrenciler sabit hatlı cep telefonunu tercih etmektedirler.

Tablo 29: Sınıflandırma Fonksiyonu Katsayıları

Değişkenler	Cep Telefonu	
	Sabit Hatlı olanlar	Kontrollü Olanlar
Ailelerin Aylık Geliri	3,122	2,219
Öğrencinin Kişisel Harcaması	1,800	1,568
Öğrencinin Yaşı	2,690	2,560

Ayırma Analizinin bu kısmında da bir bireyin bu gruplardan hangisinin üyesi olduğunun tahmin edilmesine yarayan sınıflandırma sonuçları ortaya çıkarılmıştır (Tablo 30).

Tablo 30: Sınıflandırma Sonuçları

	Gözlem Sayısı	Tahmini Gruplar	
		Sabit Hatlı Cep Telefonu	Kontrollü Cep Telefonu
Sabit Hatlı Cep Telefon	85	20 (%23,5)	65 (%76,5)
Kontrollü Cep Telefon	456	19 (%4,2)	437 (%95,8)

Doğru sınıflandırma oranı: %84,5

Tablodaki sınıflandırmadan da anlaşılacağı üzere 1.Grupta yer alan (sabit hatlı cep telefonuna sahip öğrenciler) 85 gözlemden 20'si doğru; 65'si ise yanlış sınıflandırılmıştır. Bu grupta sınıflandırma oranı %23,5'tir. Buna karşılık, 2.Grupta doğru sınıflandırma oranı ise %95,8'dir. Böylece bu analizdeki doğru sınıflandırma oranı ise %84,5'tir.

SONUÇ

Üniversite öğrencilerinin cep telefonu satın almasını ve kullanımını etkileyen unsurların tespit edilmesine yönelik bu çalışmada iki şehirde öğrenim gören üniversite öğrencileriyle yüz yüze görüşme yapılmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında ankete katılan öğrencilerin demografik özellikleri tespit edilmiştir.

Sivas ve Tokat illerindeki üniversitelerde okuyan öğrencilerin yaklaşık %90'ının cep telefonu kullanırken; %10'luk bir kesim ise cep telefonu kullanmamaktadır. Cep telefonunu kullanmayan öğrencilere bunun nedenleri sorulduğunda özgürlüğü kısıtlama, maddi imkânsızlık, gereksiz harcama ve sağlığı tehdit etme gibi sebeplerin yer aldığı görülmüştür. Sivas ve Tokat'ta öğrenim gören ve ankete katılan üniversite öğrencilerinin cep telefonu kullanım süresine bakıldığında yaklaşık %35'inin 3 yıldan fazla cep telefonu kullandığı ortaya çıkmıştır.

Maddi imkânsızlık nedeniyle cep telefonu alamayan öğrencilerin yanı sıra cep telefonu olan öğrencilerin de yine aynı şekilde maddi nedenlerden dolayı faturalı hat yerine kontrollü cep telefonunu tercih ettikleri görülmüştür. Her iki üniversitede bu oran yaklaşık %85'tir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cep telefonlarını satın alanların sırasıyla anne ya da babasının, kendisinin ve kardeşinin aldığı ortaya çıkmıştır. Ekonomik bağımsızlıklarını henüz kazanamayan ve öğrenim gören öğrencilerin anne veya babasının cep telefonu alması doğaldır.

Cep telefonu markasının seçiminde kendilerinin önemli rolü olmasına karşılık, kardeşlerinin veya arkadaşlarının da marka seçiminde etkili oldukları görülmüştür.

Cep telefonu marka tercihlerine bakıldığında yine her iki üniversite de Nokia ilk sırada yer almakta, bunu sırasıyla Ericsson, Panasonic gibi markalar izlemektedir. Cep telefonu markasında kimlerin etkisi olmuştur sorusuna öncelikle kendisinin sonrasında ise kardeş, baba ve arkadaş etkisinin olduğu cevabı alınmıştır.

Öğrencilerin GSM şebeke tercihinde ise piyasaya ilk giren Turkcell ve Telsim şirketlerinin ilk iki sırayı paylaştığı görülmüştür. GSM şebekesi işletmelerin tercih nedenlerine sırasıyla bakıldığında; iletişimin rahat olması, çevrenin bu şebekeyi kullanması, ekonomik olması gibi nedenler sıralanmıştır. Cep telefonlarına yönelik yapılan reklâm mecralarının başında TV reklâmları gelmekte (%65-70); bunu sırasıyla Internet reklâmları ile gazete-dergi reklâmları izlemektedir. Bu duruma göre, gerek GSM şebekelerinin seçiminde gerekse de cep telefonu markalarının seçiminde TV reklâmlarına ağırlık vermekle beraber, daha ucuz ve etkili mecra olan internet reklâmların ağırlık verilmesi daha uygun olacaktır. Çünkü internet reklâmları özelliği gereği doğrudan ve birebir nitelikte olduğu için daha etkili olabilmektedir.

Bu çalışmada yapılan Ki Kare testlerinde ilişki aranmaya çalışılmış;

- Cep telefonu kullanma ile cinsiyet, öğrencilerin okudukları öğretim türü (normal-ikinci) ve kaldıkları yer arasında ilişki bulunamamış,
- Sivas'ta öğrenim gören üniversite öğrencilerine yönelik yapılan ki kare analizinde öğretim türleri ile cep telefonlarının sabit hatlı ya da kontrollü olup olmaması arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Özellikle ikinci öğretimde okuyan öğrencilerin hem kişisel gelirlerinin hem de aile gelirlerinin fazla olması nedeniyle sabit hatlı cep telefonları tercih ettikleri görülmüştür. Buna karşılık, Tokat'ta öğrenim gören üniversite öğrencilerine yönelik yapılan bu testte istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Cumhuriyet Üniversitesi ile Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin cep telefonu satın alma ve kullanım davranışını yönelik ifadeler açısından farklılıkların olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi uygulanmıştır. t testi sonucuna göre, 'cep telefonu almada aile, arkadaş ve ünlü sanatçılar gibi bir takım danışma gruplarının (referans) etkisi olmamıştır' ifadesinde gruplar arasında (Sivas-Tokat) anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Sivas'taki öğrenciler yukarıda belirtilen ifadeye Kesinlikle katılmazken, Tokat'taki öğrenciler ise sadece katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Bazı GSM firmalarının öğrencileri etkilemek amacıyla reklâmda kullandıkları (Cem Yılmaz, Tarkan, Mustafa Sandal gibi) ünlü sanatçıların GSM şebekesi seçiminde ise çok etkili olmadıklarını söyleyebiliriz. Dolayısıyla, tüketicilerin satın alma davranışlarını etkileyen sosyal faktörlerden referans grupları örneğin cep telefonunda olduğu gibi her ürün veya hizmet ya da marka seçiminde etkili olmamaktadır. GSM şebekesinin seçiminde kapsamı alanı, hizmetlerin çeşitliliği gibi unsurlar rol oynamakta iken; cep telefonu cihazlarının seçiminde de fonksiyonel olması, hesaplı olması gibi özellikler ön plana çıkmaktadır.

Sabit hatlı cep telefonuna sahip öğrencilerle kontrollü cep telefonuna sahip öğrencileri birbirinden ayıran demografik özellikleri ortaya çıkarmak amacıyla ayırma analizi yapılmıştır. Bu analiz neticesinde ise cep telefonu sabit ya da kontrollü olanları birbirinden ayıran değişkenlerin sırasıyla; aile geliri ile bireysel harcama tutarlarının geldiği görülmüştür. Sonuç itibarıyla, hem ailesinin geliri hem de kendi geliri yüksek olan öğrenciler sabit hatlı cep telefonunu tercih etmektedirler.

KAYNAKÇA

- ALTUNIŞIK, R., R. COŞKUN, E. YILDIRIM, S. BAYRAKTAROĞLU (2002), **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**, Geliştirilmiş 2. Baskı, Sakarya Kitabevi, Sakarya.
- BAŞ, T. (2001), **Anket**, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- BÜYÜK, S. S. (2002), “Hangi Genç” **Capital**, Mayıs, ss. 64-68.
- CHURCHILL, G. A. (1991), **Marketing Research: Methodological Foundations**, Fifth Ed. Dryden Pres Int Ed.
- ÇOROĞLU, Ç. (2001), “Türkiye’de GSM Mobil Telefon Sektöründe Uygulanan Tutundurma Faaliyetleri: Tüketicilerin Cep Telefonu Satın Alma Davranışlarında Reklâmların Etkisine İlişkin Bir Araştırma”, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- ÇOROĞLU, C. (1998), “Cep Telefonu Sahiplerinin Bu Telefonlarla İlgili Satın Alma Davranışları Üzerine Bir Pilot Araştırma”, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Fakültesi.
- DÜNYA GAZETESİ, Haberleşme: Sektörel Araştırma 21, 17/03/2004, s.4.
- KESKİN, D. ve R. YAMAK. (2001), “Üniversite Öğrencilerinin Cep Telefonu Sahipliğini Belirleyen Faktörler: Ekonometrik Bir Çalışma”. **6. Ulusal Pazarlama Kongresi: Erzurum**, 28 Haziran-1 Temmuz, ss.121-128.
- KURTULUŞ, K. S. KURTULUŞ T. YENİÇERİ ve E. YARAŞ. (2001), “Perakendeci Markalı Ürünleri Satın Alanları Ayırmada Kullanılabilecek Temel Belirleyiciler”. **6. Ulusal Pazarlama Kongresi: Erzurum**. 28 Haziran-1 Temmuz, ss. 199-207.
- KURTULUŞ, K. (1996), **Pazarlama Araştırmaları**. 5. Basım. İstanbul Üniversitesi, İşletme Fak. Yayın No: 28.
- LAMM, R. and R. LEWIS (1999), “The Interpersonal Relationship In Doctoral Supervision”, **AARE-NZARE Conference Melbourne**, 29 November-2 December, pp. 4-15.
- LEE, J. (1999), “The Influence Of Switching Costs On Customer Retention: A Study Of The Cell Phone Market In France”, **European Advances in Consumer Research**, 4, pp.277-283.
- NAKİP, M. (2003), **Pazarlama Araştırmaları**, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- NÂSIR, S. (2003), “Türkiye’de GSM Sektöründe Müşteri Memnuniyeti: Kullanıcıların Operatör Değişirme Eğilimlerinin Saptanması”, **8.Ulusal Pazarlama Kongresi: Kayseri**, 16-19 Ekim, ss. 211-229.

- ÖZCAN, YZ, A. KOÇAK (2003), “A Need Or A Status Symbol? Use of Cellular Telephones in Turkey”, **European Journal Of Communication**, 18 (2): Jun, pp: 241-254.
- PARLAR, A. (2001), “Erkekler Cep Telefonunu Farklı mı Kullanıyor?”, **Capital Digital Ek**, Aralık, ss. 5-6.
- SABAH GAZETESİ, 19.09.1999, s. 9.
- SÜZER, H. (2004), “Smartphone Dönemi Başlıyor”, **Capital Digital Ek**, Mayıs, ss. 20-22.
- TERPLAN, K. and P. MORREALE (2000), **The Telecommunications Handbook**, CRC Press, Florida.
- TOPÇU, M. (2001), “Tüketicilerin Cep Telefonu Satın Alımında Tercihlerini Etkileyen Temel güdülerin Belirlenmesi”, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- (2003), “Mobile Phones In Europe (Indsutry Profile)”, **Datamonitor**, November, ss. 1-32.
- (2003), **Telekomünikasyon Kurumu Faaliyet Raporu**.
- (2001) “Haberleşme” **Devlet Planlama Teşkilatı** Özel İhtisas Komisyon Raporu.
- (2000), “Bilgi teknolojileri Yaygınlık ve Kullanım Araştırması-2000 (BTYKA-2000)”, **TÜBİTAK BİLTEN**, Temmuz.
- ANADOLU AJANSI http://www.nethaber.com/haber/haberler/0,1082,93114_7,00.html Erişim Tarihi: 04/05/2004
- www.aria.com.tr , Erişim Tarihi: 26/06/2004.
- www.aycell.com.tr , Erişim Tarihi: 26/06/2004.
- www.gsmworld.com/news/statistics/index/ , Erişim Tarihi: 23/06/2004.
- TELEKOM TÜRKİYE: İletişim Teknolojileri Dergisi, www.tele.com.tr/ , Erişim Tarihi: 22/12/2004 ve 18/12/2004.
- www.turkcell.com.tr , Erişim Tarihi:26/06/2004.
- www.telsim.com.tr , Erişim Tarihi: 26/06/2004.